

“Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2015-2020-ci illər üçün Strategiya”nın təsdiq edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1. “Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2015-2020-ci illər üçün Strategiya” təsdiq edilsin (əlavə olunur).

2. Bu Sərəncamın 1-ci hissəsi ilə təsdiq edilmiş Strategiyanın həyata keçirilməsi üzrə əlaqələndirici orqan Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi müəyyən edilsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

3.1. bu Sərəncamın 1-ci hissəsi ilə təsdiq edilmiş Strategiyanın icrasının gedişi barədə hər il üzrə növbəti ilin aprel ayının 1-dək Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə hesabat təqdim etsin;

3.2. bu Sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 23 dekabr 2015-ci il
№ 1645

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
2015-ci il 23 dekabr tarixli 1645 nömrəli Sərəncamı ilə
TƏSDİQ EDİLMİŞDİR

Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2015-2020-ci illər üçün

STRATEGİYA

1. Giriş

Qeyri-infeksiyon xəstəliklər (bundan sonra - QİX) xroniki gedişi və dərin ictimai-sosial mahiyyəti ilə xarakterizə edilən, yoluxucu olmayan xəstəliklər qrupuna aiddir. Tütündən istifadə, spirtli içkilərdən sui-istifadə, qeyri-sağlam qidalanma, fiziki passivlik kimi ümumi

risk amilləri nəticəsində yaranan QİX əksər ölkələrdə xəstəlik yükünün böyük hissəsinin və vaxtsız ölümlərin əsas səbəbidir. Bu xəstəliklər qrupunda 4 əsas patologiya üstünlük təşkil edir: ürək-damar xəstəlikləri, onkoloji xəstəliklər, xroniki obstruktiv ağciyər xəstəlikləri və şəkərli diabet.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (bundan sonra - ÜST) məlumatına əsasən, dünya üzrə yoluxucu xəstəliklərdən ölənlərin sayının növbəti illərdə azalması gözlənilməli halda, QİX-dən ölənlərin sayının 2030-cu ilədək artması proqnozlaşdırılır. Hesablamalara görə ürəyin işemik xəstəliyinin və beyin-damar xəstəliklərinin 80%-nə tütündən istifadə, spirtli içkilərdən sui-istifadə, qeyri-sağlam qidalanma və fiziki passivlik kimi davranış risk amilləri səbəb olur. Qeyd edilən risk amilləri dörd əsas metabolik və ya fizioloji dəyişikliyə gətirib çıxarır: yüksək qan təzyiqi, piylənmə ilə nəticələnən artıq bədən çəkisi, hiperqlikemiya (qanda şəkərin artması) və hiperlipidemiya (qanda piylərin artması). Artıq çəki və piylənmə də öz növbəsində qan təzyiqi, qanda xolesterol və triqliserid səviyyələrinə mənfi metabolik təsir göstərə bilər.

Dünyada hər il təxminən 6 milyon, o cümlədən tütün çəkən 5,4 milyon və tütün tütüsünün təsirinə ikincili məruz qalan 600 min insan tütünlə bağlı səbəblərdən dünyasını dəyişir. Spirtli içkilərdən sui-istifadə nəticəsində il ərzində baş verən 3,3 milyon ölüm hadisəsinin yarısı məhz QİX ilə bağlıdır. Bununla yanaşı, dünyada hər il 3,2 milyon insan fiziki passivlik, o cümlədən təqribən 2,8 milyon insan artıq bədən çəkisi və ya piylənmə səbəbindən ölür.

Problemin həlli məqsədi ilə ÜST tərəfindən 2000-ci ildən başlayaraq bir neçə mühüm sənəd, o cümlədən QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə Qlobal Strategiya qəbul olunmuşdur. ÜST-nin Avropa üzrə Regional Komitəsinin 2011-ci il sentyabrın 12-15-də Bakıda keçirilən 61-ci sessiyasında 2012-2016-cı illər üçün QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə Avropa Strategiyasının icrasına dair Fəaliyyət Planı qəbul olunmuşdur.

2011-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının keçirdiyi yüksəksəviyyəli görüşdə qəbul edilmiş siyasi bəyannamədə bu təşkilatın üzvü olan ölkələrin üzərinə QİX-in qarşısının alınması və müalicəsi üçün milli çoxsahəli planların gücləndirilməsi məqsədi ilə genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirmək öhdəliyi qoyulmuşdur. Həmin siyasi bəyannaməni nəzərə alaraq, 2013-2020-ci illər üçün QİX-in qarşısının alınması və bu xəstəliklərə nəzarət üzrə ÜST-nin Qlobal Fəaliyyət Planı təsdiq edilmişdir.

2013-cü ilin dekabr ayında ÜST-nin Aşqabad şəhərində keçirilən və Avropa regionunda QİX-in qarşısının alınması və onlarla mübarizəyə həsr olunan konfransında "Sağlamlıq-2020 siyasəti kontekstində qeyri-infeksiyon xəstəliklərin qarşısının alınması və onlarla mübarizə üzrə Aşqabad bəyannaməsi" qəbul olunmuş və ölkədə bu istiqamətdə milli səviyyəli strategiyaların və tədbirlər planlarının hazırlanması və tətbiqi zərurəti bir daha vurğulanmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 29 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasına əsasən Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2015-2020-ci illər üçün Strategiya (bundan sonra – Strategiya) hazırlanmışdır.

2. Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə bağlı vəziyyət

Son 10 ildə ölkəmizdə qan dövranı sistemi xəstəlikləri 5%, tənəffüs üzvlərinin xəstəlikləri 11%, endokrin sistemi xəstəlikləri 2,5 dəfə, o cümlədən şəkərli diabet 3,7 dəfə, sinir sistemi xəstəlikləri 15%, bədxassəli yenitörəmələr 30% artmışdır. Qeyd olunan müddət ərzində dünya üzrə QİX ilə xəstələnmə halları təxminən 14% artmışdır.

Əksər ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da xəstələnmə və ölüm hallarının əsas səbəbləri QİX-dir. Xəstələnmənin strukturunda 50%-dən artıq QİX, o cümlədən qan dövranı sistemi xəstəlikləri 17,6%, tənəffüs sistemi xəstəlikləri 15%, endokrin sistemi xəstəlikləri 15%, bədxassəli yenitörəmələr 2,7% təşkil edir. Avropa regionu üzrə isə bu xəstəliklər xəstəlik yükünün 77%-nə bərabərdir.

Ölümün səbəbləri arasında QİX əsas yer tutur. Avropa ölkələrində ölüm hallarının 86%-i, Azərbaycanda isə 79,6%-i yuxarıda göstərilən 4 xəstəlik sinfi üzrə ölümün payına düşür. Birinci yerdə qan dövranı sisteminin xəstəlikləri (59,8%), 2-ci yerdə bədxassəli yenitörəmələr (12,5%), 3-cü yerdə isə tənəffüs orqanlarının xəstəlikləri (2%) durur.

Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin QİX ilə bağlı apardığı araşdırmalar nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycanda QİX-in böyük əksəriyyətinin baş verməsi tütündən istifadə, artıq çəki və qeyri-sağlam qidalanma kimi risk amilləri ilə bağlıdır.

Tədqiqatlar göstərir ki, ölkəmizdə kişilərin təxminən 50%-i tütündən istifadə edir, onların əksəriyyətində (93%-də) belə istifadə gündəlik xarakter daşıyır, böyüklərin 14,3%-i spirtli içkilərdən mütəmadi istifadə edir. Avropa regionunda isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 29% və 20% təşkil edir.

Yaşı 18-dən yuxarı olan əhali arasında artıq çəki və piylənmə müvafiq olaraq 35,8% və 21,9% təşkil edir. Piylənmədən kişilərə nisbətən daha çox qadınlar əziyyət çəkirlər (müvafiq olaraq 16,4% və 27,2%). Bu risk amilinin yayılması 1980-2008-ci illər arasında dünya üzrə iki dəfə artmışdır. Son hesablamalara görə, Avropa regionunda əhalinin 50%-i artıq çəkiddən, kişilərin 20%-i və qadınların 23%-i isə piylənmədən əziyyət çəkir.

Tədqiqatların nəticələrinə görə, Azərbaycanda əhalinin yalnız 6,4%-i məqsədli şəkildə idmanla məşğul olur.

Azərbaycan zəngin tərəvəz və meyvə məhsulları ilə məşhur olsa da, əhalinin 40%-dən çoxu bu məhsullardan gündəlik istifadə etmir. Yaş qrupları, cinslər arasında ciddi fərq olmadan əhalinin əksəriyyəti (84,9%-i) gün ərzində ÜST tərəfindən tövsiyə edilən miqdardan az meyvə-tərəvəz istifadə etdiyini bildirmişdir. Ev təsərrüfatlarının yarısından çoxunda (54%) doymamış yağlardan istifadə edilir.

Azərbaycanda yaşı 18-dən yuxarı olan şəxslər arasında hipertoniyanın (bütün mərhələləri daxil olmaqla) yayılması 39,4% təşkil etmişdir. Avropa regionunda bu göstərici orta hesabla 40%-dir.

Ölkəmizdə hazırda əhalinin hər 100 min nəfərinə şəkərli diabetdən əziyyət çəkən 2053 nəfər düşdüyü halda, Avropa regionunda bu göstərici 3560 nəfər təşkil edir.

3. Ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı baxımından Strategiyanın əsaslandırılması

QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət problemlərinə insan potensialının inkişafının sosial, iqtisadi və ətraf mühit aspektləri ilə qarşılıqlı əlaqədə baxılmalıdır.

QİX-in və onların risk amillərinin yayılma səviyyəsinin təhsil, iş, gəlir və gender kimi sosial amillərdən bilavasitə asılılığı sübuta yetirilmişdir. Beləliklə, QİX-in yayılmasının qarşısını almaq üçün zəruri tədbirlər insanların sağlamlıqla bağlı davranışlarına təsir edən geniş amillərə - doğulduğu, böyüdüüyü, yaşadığı, işlədiyi, yaşa dolduğu şəraitə, eləcə də cəmiyyətə, sosial-iqtisadi amillərə yönəldilməlidir.

QİX ayrı-ayrı fərdlərin və ev təsərrüfatlarının sosial-iqtisadi vəziyyətinə də mənfi təsir göstərir. Qeyri-sağlam davranış, fiziki zəiflik, əlillik, QİX ilə bağlı səhiyyə xidmətlərinə sərf olunan bilavasitə və dolaylı xərclər ev təsərrüfatları gəlirlərinin itirilməsinə səbəb olur. Səhiyyə xidmətlərinin QİX ilə bağlı xərcləri çox yüksəkdir və onların davamlı artması gözlənilir.

Dövlət tərəfindən QİX-ə sərf edilən böyük xərclər makroiqtisadiyyata öz mənfi təsirini göstərməklə, yoxsulluğun azaldılması təşəbbüslərinə də mane ola bilər.

Bundan əlavə, QİX və yoxsulluq qapalı dairə yaradır ki, yoxsulluq insanları QİX-lə bağlı davranış risk amillərinin təsirinə məruz qoyur, QİX-in yaranması isə öz növbəsində ailələri yoxsulluğa sürükləyən başlıca qüvvəyə çevrilir.

QİX-in uzunsürənliyi və yayılmasında gözlənilən artım onların iqtisadiyyata təsirinin kumulyativ şəkildə güclənməsi ehtimalına əsas verir. İqtisadi təhlillərə əsasən QİX-in yayılmasının hər 10% artımı illik iqtisadi inkişaf göstəricilərinin 0,5% azalması ilə müşahidə olunur.

Qeyd edilməlidir ki, QİX ilə mübarizə tədbirlərinə çox da böyük olmayan həcmdə maliyyə sərf etməklə, QİX epidemiyasının qarşısını almaq mümkündür. Lakin QİX yükünün artmasına səbəb olan sağlamlıqla bağlı problemlərin həlli təkcə səhiyyə sektorunun səyləri nəticəsində mümkün deyildir. QİX-in qarşısının alınması və bu xəstəliklərə nəzarət məsələlərinin hərtərəfli həlli səhiyyə, sosial, kənd təsərrüfatı, maliyyə, ticarət, nəqliyyat, şəhərsalma, təhsil və mədəniyyət kimi bütün müvafiq sahələrin birgə iştirak etdikləri vahid strategiyanın həyata keçirilməsini tələb edir.

QİX-ə qarşı mübarizə üzrə ÜST-nin tövsiyə etdiyi səmərəli tədbirlərin geniş tətbiqi iqtisadi cəhətdən fəal əhali qrupunda vaxtından əvvəl ölüm hallarının azaldılması, əlilliyin və məhsuldarlıq itkisinin qarşısının alınması, həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması və insan resurslarının inkişafına dəstək yolu ilə davamlı iqtisadi artımın təmin edilməsi, əhəlinin gəlir əldə etmək imkanlarının genişləndirilməsi, sosial cəhətdən həssas qrupların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, səhiyyə sahəsində əsas xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və onları əldə etmək üçün bərabər imkanların yaradılması kimi strateji məqsədlərə nail olunmasına töhfə verəcəkdir.

Eyni zamanda, ölkədə QİX ilə səmərəli mübarizə tədbirlərinin həyata keçirilməsi bu xəstəliklərin stasionar müalicəsi üçün xərclənən büdcə vəsaitinə xeyli qənaət etməyə və onu digər zəruri səhiyyə problemlərinə sərf etməyə imkan verəcəkdir.

QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə tədbirlər “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasının insan kapitalının inkişafı sahəsində, əhalinin yüksəkkeyfiyyətli tibbi xidmətlərlə təmin edilməsinə və bu xidmətlərin müxtəlif sosial qruplar, o cümlədən aztəminatlı ailələr və yoxsul vətəndaşlar üçün əlçatanlığı daxil olmaqla, əsas prioritetlərə nail olunmasına da şərait yaradacaqdır. Bu tədbirlər əhalinin sağlamlığının və rifahının daha çox yüksəldilməsi, ictimai səhiyyənin gücləndirilməsi və əhali üçün əhatəli, ədalətli, davamlı və yüksəkkeyfiyyətli səhiyyə sistemlərinin təmin edilməsi məqsədi ilə üst-üstə düşür.

Strategiya Azərbaycanda QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə 2015-2020-ci illər üçün ümumiləşdirilmiş və səmərəli tədbirlərə dair rəhbərliyi və ümumi strateji çərçivəni müəyyən edən rəsmi sənəddir. Strategiyanın həyata keçirilməsi QİX ilə bağlı vaxtından əvvəl ölüm hallarının, əhalinin ayrı-ayrı qrupları arasında sağlamlığın qeyri-bərabərliyinin azaldılmasına və xəstəlik yükünün xeyli dərəcədə ixtisarına imkan yaradacaqdır. Bununla bərabər, QİX-in risk amillərinin azaldılması və əhalinin həssas qrupları üçün xüsusi tibbi və sosial qayğı göstərilməsinə imkan verən çoxsahəli yanaşmanı ehtiva edən Strategiya Azərbaycanda insanların həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına və gözlənilən sağlam uzunömürlülüüyün artmasına da səbəb olacaqdır. Eləcə də, Strategiyanın tətbiqi məhsuldarlığın artırılmasına, daha səmərəli insan resurslarına, daha sağlam yaşadılmaya, xəstəliklər və sosial ödəmələrlə bağlı xərclərin ixtisarına və fərdi xərclərin azalmasına töhfə verməklə, iqtisadiyyatın davamlı inkişafına dəstək ola bilər.

4. Strategiyanın məqsədi

Strategiyanın əsas məqsədi Azərbaycanda həyata keçirilən birgə və inteqrasiya olunmuş tədbirlər vasitəsilə əhalinin sağlamlığının yaxşılaşdırılmasına, o cümlədən QİX ilə bağlı vaxtından əvvəl ölüm hallarının mümkün qədər azaldılmasına nail olmaqdır.

5. Prioritet sahələr

5.0. Strategiyanın prioritet sahələri aşağıdakılardır:

5.0.1. QİX ilə mübarizə üzrə tədbirlərin tənzimlənməsi və davamlı maliyyələşdirmənin təmin edilməsi vasitəsilə QİX-in profilaktikası üzrə strateji idarəetmənin təkmilləşdirilməsi;

5.0.2. səhiyyə sisteminin bütün səviyyələrində QİX-in qarşısının alınması və bu xəstəliklərə nəzarətlə bağlı bərabərlik prinsipinə əsaslanan, əlçatan və keyfiyyətli xidmətlərdən, o cümlədən səmərəli skrinq proqramları, profilaktika, müalicə, reabilitasiya və palliativ qayğıdan istifadə etməklə, əhalinin bu xidmətlərlə hərtərəfli əhatə olunması istiqamətində irəliləyişə nail olunması;

5.0.3. QİX ilə bağlı tədbirlərin monitorinqi və qiymətləndirilməsi daxil olmaqla, QİX-in və onların risk amillərinin qarşısının alınması və həmin xəstəliklərə nəzarət üzrə informasiya sistemlərinin gücləndirilməsi.

6. Hədəflər (2020-ci il üçün, 2014-cü illə müqayisədə)

6.0. Strategiyanın hədəfləri aşağıdakılardır:

6.0.1. tütündən istifadənin 10% azaldılması;

6.0.2. gündəlik duz istehlakının adambaşına 5 qramadək azaldılması;

6.0.3. böyüklər arasında fiziki passivliyin 10%-dək azaldılması;

6.0.4. piylənmənin yayılmasında artımın qarşısının alınması;

6.0.5. şəkərli diabetin yayılmasının artım tempinin azaldılması;

6.0.6. hipertoniya ilə xəstələnmə səviyyəsinin stabilləşdirilməsi və azalma tendensiyasına nail olunması;

6.0.7. ilkin səhiyyə səviyyəsində QİX-in müalicəsi üçün əsas dərman preparatları və diaqnostik texnologiyalarla əhalinin ən azı 90%-nin əhatə olunması.

7. Vəzifələr

7.0. Strategiyanın hədəflərinə nail olmaq üçün aşağıdakı vəzifələrin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulur:

7.0.1. QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə birgə tədbirlərin həyata keçirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün səmərəli sahələrarası əməkdaşlıq mexanizminin yaradılması

QİX-in yaranmasının şərtləndirici amillərinin əksəriyyəti səhiyyə sahəsi ilə bağlı olmadığından bu xəstəliklərlə əlaqədar sağlamlıq göstəricilərinə müsbət təsiri təmin etmək üçün sahələrarası məqsədyönlü tədbirlərin həyata keçirilməsi və əlaqələndirilməsi zəruridir. QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üçün nəzərdə tutulmuş büdcə vəsaitindən səmərəli istifadə baxımından da bütün aidiyyəti dövlət orqanlarının planlaşdırma, rəhbərlik, nəzarət və dövlət siyasətinin qiymətləndirilməsi prosesinə cəlb edilməsi ilə yüksək səviyyəli çoxsahəli mexanizmin yaradılması vacibdir.

7.0.2. QİX-in risk amillərinin (tütündən istifadə, spirtli içkilərdən sui-istifadə, qeyri-sağlam qidalanma, fiziki passivlik) azaldılması üçün bərabərlik prinsipinə əsaslanan səmərəli tədbirlərin həyata keçirilməsi

QİX-in risk amillərinin azaldılması üçün görülən işlərin məqsədi hər kəs üçün sağlam olmaq imkanlarının təmin edilməsi və əhali arasında sağlamlığın qeyri-bərabərliyinin azaldılmasıdır. Buraya çoxsahəli tədbirlər, o cümlədən dövlət səviyyəsində tədbirlərin hazırlanması, ictimaiyyətin səfərbərliyi, ətraf mühitlə bağlı tədbirlər, səhiyyə sisteminin təşkili və xidmətlərin göstərilməsi, qanunvericilik və tənzimləmə üzrə proqramlar daxildir.

Strategiya kənd təsərrüfatı, maliyyə, ticarət, nəqliyyat, şəhərsalma, təhsil və idman kimi bir çox sahələrdən həm dövlət, həm də qeyri-dövlət tərəfdaşların (tütün sənayesi istisna olmaqla) cəlb edilməsini tələb edir.

7.0.3. QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarətin yaxşılaşdırılması üçün inteqrasiya olunmuş tibbi xidmətlərin, o cümlədən ilkin profilaktika, skrining və erkən aşkarlanma, müalicə, reabilitasiya tədbirlərinin və palliativ qayğının gücləndirilməsi

QİX-ə qarşı mübarizənin həyata keçirilməsi üzrə Strategiya, səmərəli profilaktik (ilkin profilaktika, skrining və yüksək risk qruplarına aid əhali arasında QİX-in erkən aşkarlanması), müalicə, reabilitasiya xidmətlərinin və palliativ xidmətlərin göstərilməsini təmin edir. Yaxşı idarə edilən inteqrasiya olunmuş QİX ilə mübarizə sahəsində xidmətlər səhiyyə sisteminin hər bir səviyyəsində bütün əhaliyə əlverişli, əlçatan və bərabərlik prinsipinə əsaslanan səhiyyə xidmətlərinin göstərilməsini və xəstələnmənin, əlilliyin, vaxtından əvvəl ölümün azaldılmasını təmin edir. QİX üzrə inteqrasiya olunmuş Strategiyanın həyata keçirilməsi, QİX-in uzunsürənliyinə və belə xəstəliklərə nəzarətə xüsusi diqqət yetirməklə səhiyyə sisteminin bütün səviyyələrində tibbi xidmətlərin gücləndirilməsi və əhalinin bu xidmətlərlə hərtərəfli əhatə edilməsinin yaxşılaşdırılması pasiyentlərin sağlamlıq hüquqlarını təmin edir. Bütdcə vəsaiti bütün tibb müəssisələrinə QİX-in qarşısının alınması Strategiyasına uyğun olaraq bölünməlidir.

7.0.4. Gender və sosial amillər nəzərə alınmaqla, QİX-in azaldılması, onlara nəzarət üçün informasiya imkanlarının təkmilləşdirilməsi və tədqiqatların dəstəklənməsi

Mükəmməl fəaliyyət göstərən səhiyyə informasiya sistemi aparılan siyasətin səmərəliliyinin və proqramların təsirinin qiymətləndirilməsi, QİX-in və onların əsas risk amillərinin dinamikasının izlənməsi üçün zəruri vasitələri təmin etməklə, bu xəstəliklərə qarşı mübarizəyə yönəldilmiş tədbirlərin həyata keçirilməsi prosesini gücləndirir. Bu sahədə aparılan tədqiqatlar QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üçün gender, yaş və digər sosial amillərə əsaslanan siyasətin gücləndirilməsi üzrə ən düzgün qərarların qəbul olunmasına imkan yaradır. Belə bir informasiya sisteminin əsasının qoyulması və fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün ictimai səhiyyə sahəsində aparılan tədqiqatlara kifayət qədər maliyyə vəsaiti ayrılmalıdır.

7.0.5. Monitoring və qiymətləndirmə sisteminin yaradılması

Strategiyanın vəzifələrinin icrasının qiymətləndirilməsi üçün proses və nəticə indikatorları müəyyən edilməlidir. Burada Strategiyanın qarşısında qoyulan hədəflər əsas götürülməli, zəruri göstəricilər üzrə mütəmadi monitoring həyata keçirilməlidir. Monitoring və qiymətləndirmə sistemi Strategiyanın icrasının qiymətləndirilməsi, problemlərin aşkar edilməsi, aradan qaldırılması və müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün lazım olan məlumatları təmin etməlidir.

8. Strategiyanın həyata keçirilməsi

Bu Strategiyanın icrası üzrə əsas fəaliyyət istiqamətləri həm səhiyyə sisteminin, həm də digər aidiyyəti dövlət qurumlarının hazırlığı nəzərə alınaraq, islahatların məqsədini və strateji istiqamətlərini, onların reallaşdırılması üçün keçiriləcək tədbirləri, icraya məsul dövlət orqanlarını, eləcə də icra müddətlərini müəyyən edir.

Strategiyanın icrasının gedişi barədə Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi ildə iki dəfə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə hesabat təqdim edəcəkdir.

9. Strategiyanın icrası üzrə əsas fəaliyyət istiqamətləri

Vəzifələr	Fəaliyyət istiqamətləri	İcraçılar	İcra müddəti	Gözlənilən nəticələr	
1	2	3	4	5	
QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə birgə tədbirlərin həyata keçirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün səmərəli sahələr arasında mexanizminin yaradılması					
<p>Respublika və əyalətdə QİX-in alınması və onlara qarşı Strategiyanın icrasındakı effektivliyi artırmaq üçün əlaqələndirmənin təmin edilməsi</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən qeyri-səhiyyə sahələrinin nümayəndələri cəlb olunmaqla, sahələrarası idarəetmə mexanizminin müəyyən edilməsini və yaradılmasını təmin etmək;</p> <p>Strategiyanın həyata keçirilməsinə cavabdeh olan, operativ və ümumi əlaqələndirməni həyata keçirən dövlət orqanının rolunu və vəzifələrini müəyyən etmək</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Gənclər və İdman Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi</p>	<p>2016</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən aidiyyəti dövlət orqanlarının nümayəndələri cəlb olunmaqla, sahələrarası idarəetmə mexanizmi yaradılacaq və fəaliyyət göstərəcək;</p> <p>müvafiq maliyyə dəstəyi ilə QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə dövlət orqanı müəyyən ediləcək və fəaliyyət göstərəcək;</p> <p>Strategiyanın həyata keçirilməsi müvafiq sahələrlə effektiv şəkildə əlaqələndiriləcək</p>	<p>sahələr arasında əməkdaşlıq sənədi; aidiyyəti dövlət orqanları arasında nümayəndələri cəlb olunmaqla, sahələrarası idarəetmə mexanizmi yaradılacaq və fəaliyyət göstərəcək;</p>
<p>QİX-in qarşısının alınması ilə bağlı qanunvericilik və digər normativ hüquqi aktların bütünlükdə həyata keçirilməsi</p>	<p>Strategiyanın bütün səviyyələrdə müvafiq dövlət siyasətinə inteqrasiyasını dəstəkləmək və normativ hüquqi bazasını hazırlamaq;</p> <p>QİX üzrə təbliğat materiallarını hazırlamaq və tətbiq etmək;</p> <p>aşağıdakı məsələlərlə bağlı vəziyyətin təhlilinin nəticələrini simpozium, seminar və görüşlər vasitəsilə yaymaq; QİX-in yükü;</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Gənclər və İdman Nazirliyi, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi</p>	<p>2016-2017</p> <p>2016-2017</p> <p>mütəmadi</p>	<p>qərar qəbul edən şəxslərin QİX-ə və onların risk amillərinə dair bilikləri artırılacaq;</p> <p>müxtəlif sahələr arasında qarşılıqlı öhdəliklər gücləndiriləcək;</p> <p>QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət məsələləri dövlət orqanlarının fəaliyyətində əks olunacaq; Səhiyyə Nazirliyinin Strateji Planı QİX-ə uyğun olaraq yeniləndiriləcək;</p>	<p>QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə qəbul edilən sənədlər</p>

	iqtisadi təsir, müdaxilələrin xərc və fayda təhlili; davamlı iqtisadi inkişafın bir hissəsi kimi, QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarətin vacibliyi			aidiyyəti dövlət orqanları fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq QİX-ə qarşı tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün müvafiq şərait yaradacaqlar	
lə mübarizədə prinsipinə səmərəli tədbirlərin	QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət üzrə bərabərlik prinsipinə əsaslanan səmərəli tədbirlər üçün dövlətin uzunmüddətli və davamlı maliyyə dəstəyinə nail olmaq;	Səhiyyə Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi	2016-2017	QİX ilə mübarizədə bərabərlik prinsipinə əsaslanan səmərəli tədbirlərə dəstək verən səhiyyənin davamlı maliyyələşdirmə mexanizmi yaradılacaq;	QİX ilə n yönəldil
dirilməsinin və üdcə ayrımalarının məsi	QİX-ə qarşı mübarizə tədbirlərinə dair davamlı maliyyələşdirmə üçün hüquqi baza yaratmaq;	Səhiyyə Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi	2016-2018	QİX ilə mübarizə üzrə tədbirlər üçün vəsaitlər əlavə mənbələrdən (tütün, spirtli içkilər və s. üzrə vergilər) ayrılacaq;	QİX-in q və onlar xüsusi tə yardımı və əhalin maariflə maliyyə
	səhiyyə sahəsinin xərclərinin optimallaşdırılması, QİX-in qarşısının alınması və onlara nəzarət istiqamətində səmərəsiz fəaliyyətdən səmərəli tədbirlərə keçilməsi məqsədi ilə zəruri institusional və təşkilati dəyişikliklər aparmaq	Səhiyyə Nazirliyi	2016-2020	ümumi dövlət səhiyyə büdcəsində QİX-in qarşısının alınması və ona nəzarət üzrə xüsusi tədbirlər (dərman yardımı paketi, tədqiqatlar və əhalinin maarifləndirilməsi) üçün büdcə vəsaiti ayrılacaq;	
				QİX ilə bağlı bərabərlik prinsipinə əsaslanan səmərəli və tətbiqi mümkün olan tədbirlər üçün büdcə ayrımaları artacaq və prioritet təşkil edəcək	

QİX-in risk amillərinin (tütündən istifadə, spirtli içkilərdən sui-istifadə, qeyri-sağlam qidalanma, fiziki passivlik) azaldılması üçün bərabərlik əsaslanan səmərəli tədbirlərin həyata keçirilməsi

in risk amillərinə arasında bərabərlik əsaslanan səmərəli həyata keçirilməsi	1. Tütündən istifadənin azaldılması: Tütünə qarşı mübarizə haqqında ÜST-nin Çərçivə Konvensiyasının həyata keçirilməsi üçün: tütün tütüsündən azad ictimai yerlərə, siqaret qutuları üzərində effektiv xəbərdarlıq yazılarına və şəkillərə, tütün satışına,	Səhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi	2015-2017	tütünə nəzarət üzrə qanunvericilik aşağıdakı sahələrdə təkmilləşdiriləcək: ictimai yerlərdə, o cümlədən ictimai nəqliyyatda tütündən istifadə qadağan ediləcək;	18 yaşda qadınlar tütünçək yayılma tütün tüt azad ictimai yerlərə və tə xəbərdar məmulla
--	--	--	-----------	--	--

<p>vergi və qiymət siyasətinə xüsusi diqqət yetirməklə, mövcud hüquqi bazanı gücləndirmək;</p> <p>təhsil müəssisələrində tütünün sağlamlığa mənfi təsiri barədə maarifləndirici tədbirlər keçirmək;</p> <p>tütün məmulatlarının satışını qanunvericiliyə uyğun olaraq nizamlamaq;</p> <p>ictimai yerlərdə və parklarda tütünün sağlamlığa mənfi təsiri barədə reklamlar, stendlər yerləşdirmək</p>	<p>Təhsil Nazirliyi</p> <p>İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi, Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi</p> <p>yerli icra hakimiyyəti orqanları</p>	<p>mütəmadi</p> <p>2016-2017</p> <p>mütəmadi</p>	<p>tütün satışının stimullaşdırılması və sponsorluğu qadağan ediləcək;</p> <p>bütün tütün məmulatında tütünün sağlamlığa zərəri barədə iri və təsiredici şəkilli xəbərdarlıq əks etdiriləcək;</p> <p>2020-ci ilədək tütün məmulatına qoyulan aksiz vergisi artırılacaq;</p> <p>tütün istehlakı 15%-dək azaldılacaq</p>	<p>tütün məmulatı üzrə vergisi</p>
<p>2. Spirtli içkilərdən sui-istifadənin azaldılması:</p> <p>aşağıdakılara xüsusi diqqət yetirməklə qanunvericiliyi yenidən nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək:</p> <p>pərakəndə satılan spirtli içkilərin uşaqlar üçün əlçatanlığının məhdudlaşdırılması; spirtli içkilərin reklamına qoyulan məhdudiyyət və qadağaların işləməsinin təmin edilməsi;</p> <p>spirtli içkilərin təsiri altında nəqliyyat vasitələrinin idarə olunmasına qoyulan qadağaların işləməsinin təmin edilməsi;</p> <p>spirtli içkilərə qoyulan vergilərin artırılması;</p> <p>spirtli içkilərlə bağlı qiymət-satış siyasətinin yeniləşdirilməsi;</p>	<p>Ədliyyə Nazirliyi, İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi</p>	<p>2016-2017</p> <p>mütəmadi</p>	<p>spirtli içkilərdən istifadəyə dair qanunvericilik təkmilləşdiriləcək;</p> <p>pərakəndə satılan spirtli içkilərin uşaqlar üçün əlçatanlığı müxtəlif tədbirlər görməklə məhdudlaşdırılacaq; spirtli içkilərin reklamına qoyulan məhdudiyyət və qadağaların işləməsi təmin ediləcək;</p> <p>spirtli içkilərin təsiri altında nəqliyyat vasitələrinin idarə olunmasına qoyulan qadağaların işləməsi təmin ediləcək;</p> <p>vergi və qiymət mexanizmləri təkmilləşəcək;</p> <p>spirtli içkilərin ümumi istehlakı azalacaq</p>	<p>təqvim üzrə (adambaşına düşən) spirtli içkilərin ümumi istehlakı (litrlə);</p> <p>spirtli içkilərin vergisi; spirtli içkilərin nəqliyyat vasitələrinin idarə olunmasına qoyulan qadağaların işləməsi təmin edilməsi;</p>

<p>təhsil müəssisələrində spirtli içkilərin sağlamlığa mənfi təsiri barədə maarifləndirici tədbirlərin keçirilməsi</p>				
<p>3. Sağlam qidalanma:</p> <p>ölkə üzrə qidalanmanın əsas məsələlərini və prioritet fəaliyyət istiqamətlərini özündə əks etdirən Fəaliyyət Planının işlənilib hazırlanması;</p> <p>fizioloji qida normalarının hazırlanması;</p> <p>qida məhsullarından hidrogenləşdirilmiş bitki yağlarının qismən çıxarılması və onların çoxdoymamış yağ turşuları ilə əvəz edilməsi üzrə tədbirlərin müəyyənləşdirilməsi;</p> <p>tərkibində doymuş yağ turşuları, trans-yağ turşuları, sadə şəkər və ya xörək duzu yüksək olan qida məhsullarının satışının uşaqlara təsirini azaltmaq üçün tədbirlərin müəyyənləşdirilməsi;</p> <p>aşağıdakılara dair normativ sənədlərin təkmilləşdirilməsi:</p> <p>istehsal olunan qida məhsullarında duzun azaldılması;</p> <p>tərkibində trans-yağlar və doymuş yağlar olan qida məhsullarının məcburi işarələnməsi (ilkin mərhələ);</p> <p>tərkibində trans-yağlar olan qida məhsullarının satışının</p>	<p>İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi, Səhiyyə Nazirliyi, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi</p>	<p>2017-2018</p> <p>2016</p> <p>2016</p> <p>2016-2017</p> <p>2016-2017</p> <p>2016-2017</p> <p>2018-2020</p>	<p>ölkə üzrə qidalanma sahəsində Fəaliyyət Planı qəbul ediləcək;</p> <p>fizioloji qida normaları qəbul ediləcək;</p> <p>qida məhsullarından trans-yağların çıxarılması və onların çoxdoymamış yağ turşuları ilə əvəz edilməsi üzrə tədbirlər müəyyən ediləcək;</p> <p>tərkibində doymuş yağlar, trans-yağ turşuları, sadə şəkər və ya duz yüksək olan qida məhsullarının marketinqinin uşaqlara təsiri azalacaq;</p> <p>məktəb təhsil proqramında sağlam həyat tərzi ilə bağlı məlumatlar təkmilləşdiriləcək və yeniləşdiriləcək;</p> <p>qida məhsullarının tərkibində duz və yağların tənzimlənməsinə dair normativ sənədlər təkmilləşəcək;</p> <p>tərkibində çoxdoymamış yağ turşuları olan qida məhsullarının istehlakı artırılacaq;</p> <p>körpələrin ana südü ilə qidalandırılması da daxil olmaqla, əhaliyə sağlam qidalanma vərdişləri aşılanacaq</p>	<p>tərkibində qida məhsullarının nisbəti;</p> <p>18 yaşda gün ərzində orta hesabla normala (qramla)</p> <p>18 yaşda doymuş ümumi enerjiyə nisbəti</p> <p>18 yaşda çox-doymamış yağ turşularının istehlakı standart nisbəti;</p> <p>6 ayada qidalanma nisbəti;</p> <p>24 ayada qidalanma nisbəti;</p>

<p>qadağan edilməsi (ikinci mərhələ);</p> <p>ana südü ilə qidalanma da daxil olmaqla, erkən uşaqlıq dövründən başlayan sağlam qidalanmanı təbliğ etmək;</p> <p>əhali arasında düzgün qidalanmanı, o cümlədən ərzaq məhsullarının tərkibinin zənginləşdirilməsi məsələlərini təbliğ etmək;</p> <p>ümumi təhsil müəssisələrində şagirdlərin düzgün qidalanmasını təmin etmək;</p> <p>əhalini trans-yağlar əvəzinə çox-doymamış yağ turşularına üstünlük verməyə təşviq etmək</p>		<p>mütəmadi</p> <p>mütəmadi</p> <p>mütəmadi</p> <p>mütəmadi</p>		
<p>4. Fiziki aktivliyin təbliği:</p> <p>sağlamlıq naminə əhali üçün fiziki aktiviyə dair maarifləndirici materiallar hazırlamaq və təşviq etmək;</p> <p>ümumi təhsil müəssisələrində fiziki aktivliyin təbliği ilə bağlı tədbirlər keçirmək;</p> <p>iş yerləri üçün fiziki aktivlik proqramlarını təşviq etmək;</p> <p>təkmilləşdirilmiş şəhərsalma planlarını, o cümlədən idman obyektlərini və parkları təşviq etmək</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, Gəncər və İdman Nazirliyi, yerli icra hakimiyyəti orqanları</p>	<p>mütəmadi</p> <p>mütəmadi</p> <p>mütəmadi</p> <p>mütəmadi</p>	<p>sağlamlıq naminə fiziki aktiviyə dair maarifləndirici materiallar hazırlanacaq və əhali arasında paylanacaq;</p> <p>ümumi təhsil müəssisələrində fiziki aktivliyin təbliği ilə bağlı tədbirlər həyata keçiriləcək;</p> <p>iş yerlərində və ictimai yerlərdə fiziki aktivlik üçün şərait yaxşılaşdırılacaq;</p> <p>yaşayış məntəqələrində əhalinin fiziki aktivlik üçün obyektlərə əlçatanlığı artacaq;</p> <p>fiziki passivlik (o cümlədən böyükklər arasında) 10%-dək azalacaq</p>	<p>18 yaşda fiziki pas yayılma</p> <p>məktəb t daxilind aktivlik y edilməsi</p> <p>ayrı-ayrı üzrə par əhali üçü obyektlə</p>
<p>5. İlkən səhiyyə xidməti mütəxəssisləri üçün QİX-in</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi</p>	<p>2016-2017</p>	<p>təlim paketi səhiyyə mütəxəssislərinin diplomdan əvvəlki və</p>	<p>QİX-in r klinik pr</p>

	<p>risk amilləri üzrə təlim paketini hazırlamaq;</p> <p>QİX-in əsas risk amillərinin profilaktikasına dair klinik protokolları işləyib hazırlamaq və yeniləşdirmək;</p> <p>qeyri-səhiyyə mütəxəssisləri üçün (siyasətçilər, müəllimlər, sosial işçilər)</p>			<p>diplomdan sonrakı təhsil proqramlarına daxil ediləcək;</p> <p>klinik protokollar təsdiq ediləcək və dərc olunacaq; səhiyyə mütəxəssisləri (xüsusilə də ilkin səhiyyə işçiləri) QİX-in risk amillərinə dair klinik protokollar üzrə təlimləndiriləcək;</p> <p>qeyri-səhiyyə mütəxəssisləri QİX-in risk amillərinin profilaktikasına dair təlimləndiriləcək;</p> <p>QİX-in risk amillərinin profilaktikası üzrə insan resurslarının bilik və bacarıqları daha da artacaq</p>	<p>səhiyyə nisbəti;</p> <p>ümumi təhsil müəssisələrində risk amillərinin dair məlumatların sağirdləndirilməsi</p>
<p>in risk amillərinin alınmasını nəzərə alaraq üçün insan bacarıqlarının</p>	<p>sağlam həyat tərzinin təşviqinə dair bərabərlik prinsipinə əsaslanan kommunikasiya tədbirlərini müəyyənləşdirmək;</p> <p>sağlam həyat tərzinin təşviqi ilə bağlı ümumi təhsil müəssisələrində müvafiq tədbirlər keçirmək</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi, <i>Nəqliyyat</i>, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi, kütləvi informasiya vasitələrini cəlb etməklə^[2]</p>	<p>mütəmadi</p>	<p>sağlam həyat təzi və QİX-in profilaktikasına dair kommunikasiya tədbirləri müəyyənləşdiriləcək;</p> <p>KİV və ictimai rəyi formalaşdıran liderlər cəlb olunmaqla həyata keçiriləcək; öz sağlamlığının qorunması üçün əhəlinin QİX-in risk amillərinin profilaktikasına dair bilik və bacarıqları ayrı-ayrı qrupların xüsusiyyətlərini nəzərə alan kommunikasiya materialları və kampaniyalar vasitəsilə yaxşılaşdırılacaq;</p> <p>əhəlinin QİX və onların risk amillərinə dair bilikləri artacaqdır</p>	<p>sosial-iqtisadi vəziyyətin üzrə əhəlinin uşaqlar arasında sağlamlıq həyat tərzində risk amillərinin münasib səviyyəsinə çatdırılması</p> <p>ümumi təhsil müəssisələrində risk amillərinin təşviq edilməsi üçün edilən işlər</p>
<p>in qarşısının alınması və onlara nəzarətin yaxşılaşdırılması üçün inteqrasiya olunmuş tibbi xidmətlərin, o cümlədən ilkin profilaktika, aşkarlanma, müalicə, reabilitasiya tədbirlərinin və palliativ qayğının gücləndirilməsi</p>					
<p>inteqrasiyaya əsaslanan kommunikasiya vasitəsilə QİX-in təşviqinə əsaslanan və əsasən də ilkin profilaktika tədbirlərini həyata keçirən və</p>	<p>QİX üzrə sübutlara əsaslanan və pasiyentə yönəldilən inteqrasiya edilmiş və çoxşaxəli zəruri</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi</p>	<p>2016-2017</p>	<p>QİX üzrə səhiyyə xidmətləri üçün effektiv göndəriş sistemi təşkil ediləcək və fəaliyyət göstərəcək;</p>	<p>hədəf əhəlinin erkən aşkarlanması üçün skrinqing və profilaktika tədbirləri həyata keçirilməsi</p>

<p>əhali üçün mümkün qədər geniş yayılmış tibbi xidmətlərə və dərmanlara ayrı-ayrı qrupları bəzər çıxışın təminatı üçün</p>	<p>səhiyyə xidmətləri göstərilməsi üçün funksional göndəriş sistemini işləyib hazırlamaq;</p> <p>skrining və erkən aşkarlanma üçün səmərəli, sübutlara əsaslanan proqramları işləyib hazırlamaq və həyata keçirmək;</p> <p>səhiyyə xidmətlərinin bütün səviyyələrində QİX-in qarşısının alınması və müalicəsi üçün sübutlara əsaslanan standartları və klinik protokolları hazırlamaq və yeniləşdirmək;</p> <p>klinik protokollarda əks olunan QİX-ə aid dərmanları əsas dərmanlar siyahısına daxil etməklə siyahını daim yeniləşdirmək;</p> <p>müəyyən QİX-ə aid (məsələn, xroniki obstruktiv ağciyər xəstəlikləri, ürək-damar xəstəlikləri) ambulator dərman yardımı paketləri hazırlamaq;</p> <p>QİX ilə bağlı laboratoriya xidmətlərini genişləndirmək və laboratoriyaların müasir avadanlıqla təchizatını gücləndirmək;</p> <p>QİX ilə bağlı ümumrespublika və yerli səviyyədə palliativ və reabilitasiya xidmətlərini yaratmaq</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi</p> <p>Səhiyyə Nazirliyi</p> <p>Səhiyyə Nazirliyi Maliyyə Nazirliyi</p> <p>Səhiyyə Nazirliyi</p> <p>Səhiyyə Nazirliyi Maliyyə Nazirliyi</p> <p>Səhiyyə Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi</p>	<p>2016-2018</p> <p>2016-2017</p> <p>2016-cı ildən başlayaraq</p> <p>mütəmadi</p> <p>mütəmadi</p> <p>2016-2020</p>	<p>hipertoniya, uşaqlıq boynunun xərçəngi, süd vəzisi xərçəngi və kolorektal xərçəng üzrə bütün əhali miqyasında müntəzəm skrining sistemi yaradılacaq və fəaliyyət göstərəcək;</p> <p>klinik protokollar təsdiq ediləcək və dərc olunacaq; bütün səviyyələrdə çalışan səhiyyə mütəxəssisləri QİX-in profilaktikası və onlara nəzarət işinə dair təlimləndiriləcək;</p> <p>əsas dərmanların siyahısı müntəzəm olaraq yeniləşdiriləcək (buraya QİX-ə aid, o cümlədən ağrıkəsici və palliativ yardım üçün zəruri olan dərmanlar da daxildir);</p> <p>ambulator pasiyentlər üçün dərman yardımı paketi təsdiqlənəcək;</p> <p>səhiyyə müəssisələri QİX-ə aid keyfiyyətli generik dərmanlarla tələbata uyğun təchiz ediləcək;</p> <p>palliativ və reabilitasiya xidmətlərinin institusional, insan resursları və maliyyə məsələləri üzrə təklif və tövsiyələr hazırlanacaq;</p> <p>ilkin səhiyyə səviyyəsi də daxil olmaqla, səhiyyə müəssisələrində QİX-ə aid dərmanların və tibbi texnologiyaların bərabərlik prinsipinə əsaslanan əlçatanlığı təmin ediləcək</p>	<p>ilkin səhiyyə QİX-ə aid nisbəti;</p> <p>laboratoriya xidmətlərinin əhatə olunan pasiyentlərin sayı</p> <p>klinik protokolların təyini edilmiş dərmanların sayı</p> <p>oral morfinlə müalicə olunan dərmanların sayının terminə qədər pasiyentlərin sayı</p> <p>palliativ yardım edilmiş pasiyentlərin nisbəti</p>
<p>Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin vəzifələrinin yerinə yetirilməsi üçün</p>	<p>işçi qüvvəsi ehtiyatları və kadr axınının illik göstəriciləri ilə bağlı</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi</p>	<p>2016-2020</p>	<p>ilkin səhiyyə mütəxəssislərinin sayı artacaq;</p>	<p>kənd yerində yaşayan əhali üçün səhiyyə xidmətlərinin tibbi kadrların sayı</p>

<p>insan resurslarının xüsusiyyətləri ilə kənd təhsilini bərabər şərtlərdə təmin edilməsi</p>	<p>mövcud vəziyyəti yaxşılaşdırmaq; ilkin səhiyyə mütəxəssislərinin QİX ilə mübarizə və pasiyentləri təlimatlandırma bacarıqları üzrə hazırlığını artırmaq; səhiyyə mütəxəssisləri üçün QİX ilə mübarizə üzrə bacarıqlara əsaslanan fasiləsiz təhsil təlimləri toplusunu işləyib hazırlamaq; kənd yerlərində QİX üzrə xidmətlərin təkmilləşdirilməsi üçün səhiyyə mütəxəssisləri arasında vəzifələrin yenidən bölünməsinə təbiiq etmək</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi Səhiyyə Nazirliyi Səhiyyə Nazirliyi</p>	<p>2016-2018 2016-2017 2017-2018</p>	<p>QİX-in profilaktikası və qarşısının alınması məsələləri diplomdan əvvəlki və diplomdan sonrakı ali və orta tibbi təhsil proqramlarına daxil ediləcək; həkim və orta tibb heyəti arasında vəzifə bölgüsünə yenidən baxılacaq; müvafiq qaydada təlimləndirilmiş ilkin səhiyyə mütəxəssisləri şəhər və kənd yerlərində QİX-in profilaktikası və onlara nəzarət üzrə daha keyfiyyətli xidmətlər göstərəcək, biliyi və savadı aşağı səviyyədə olanları xüsusilə nəzərə almaqla, özünənəzarət və özünəqulluq üzrə materiallar işlənilib hazırlanacaq və paylanacaq;</p>	
<p>di və sağlamlıqla əlaqəli zəruri xidmətlərə xüsusi diqqətə alınaraq əhalinin, pasiyentin QİX ilə təhsil üzrə təkmilləşdirilməsi</p>	<p>əhali/ ailə/ pasiyentlərin öz sağlamlığının qorunması üzrə bilik və bacarıqlarını yaxşılaşdırmaq; pasiyentlər üçün kommunikasiya materialları paketini hazırlamaq və onun tibb təhsili və tibbi praktikaya inteqrasiyasını təmin etmək</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi Səhiyyə Nazirliyi</p>	<p>mütəmadi 2016-2018</p>	<p>pasiyentləri onların səhhətinin vəziyyəti və pasiyent hüquqları barədə məlumatlandırmaq da daxil olmaqla, kommunikasiya üzrə tədris vəsaiti işlənilib hazırlanaraq tibb təhsili və tibbi praktikaya inteqrasiya etdiriləcək; insanlar öz sağlamlığını yaxşılaşdırmaq, səhiyyə xidmətləri ilə effektiv qarşılıqlı əlaqə saxlamaq və xəstəliklərin idarə edilməsində fəal tərəfdaş olmaq üçün maarifləndiriləcək</p>	<p>özünənə özünəqu məlumat nisbəti; vəziyyət məlumat pasiyent</p>
<p>Əhəmiyyətli sosial amillər nəzərə alınmaqla, QİX-in azaldılması, onlara nəzarət üçün informasiya imkanlarının təkmilləşdirilməsi və tədqiqat</p>					
<p>qərarların cins, yaş qruplarına iqtisadi göstəricilərə əsaslanaraq təkmilləşdirilməsini təmin etmək, QİX və onların fəaliyyət üzrə epidemioloji məlumatların elektron</p>	<p>dövlət səhiyyə informasiya sistemi çərçivəsində QİX üzrə hərtərəfli nəzarət sistemini, o cümlədən ölüm hallarının səbəblərinin dəqiq qeydiyyatını,</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi</p>	<p>2016-2018</p>	<p>mövcud QİX-ə nəzarət sistemi üçün sübutlara əsaslanan indikatorlar işlənib hazırlanacaq və tətbiq ediləcək;</p>	<p>cins, yaş göstərici QİX və c amillərin hesabatlı</p>

<p>sistemi daxil övlət səhiyyə a sisteminin lməsi</p>	<p>müəyyən QİX üzrə registrləri, risk faktorları üzrə məlumatların mütəmadi toplanmasını təşkil etmək və gücləndirmək;</p> <p>səhiyyə informasiya sistemi heyətinin (statistiklər, operatorlar, informasiya texnologiyaları mütəxəssisləri) bacarığını artırmaq</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi</p>	<p>2016-2018</p>	<p>QİX yükünün, onların risk amillərinin monitorinqi mövcud səhiyyə informasiya sisteminə daxil ediləcək; müvafiq qurumların müəyyən edilməsi, zəruri proqram təminatı, cəlb olunmuş heyətin təlimi, avadanlıq təchizatı həyata keçirilməklə, xərcəng, diabet, hipertoniya və s. xəstəliklərin registrləri təşkil ediləcək;</p> <p>QİX-in qeydiyyatı və onlara dair hesabat üçün lazımi informasiya texnologiya avadanlığı təmin ediləcək;</p> <p>QİX və onların risk amillərinə dair nəzarət sisteminin inteqrasiyası nəticəsində milli səhiyyə informasiya sistemi gücləndiriləcək</p>	
<p>in qarşısının ə onlara nəzarət ta keçirilən strateji manın əsası kimi, dan və elmi saslanan n istifadənin lməsi</p>	<p>QİX-ə dair prioritetlər üzrə tədqiqat planını işləyib hazırlamaq və tətbiq etmək;</p> <p>QİX ilə bağlı vəziyyət, risk, sosial-iqtisadi və gender amilləri, görülən işlərin səmərəliliyi, texnologiyaların əlçatanlığı, səhiyyə sisteminin islahatları və kadr potensialının inkişafına dair müntəzəm tədqiqatlar aparmaq;</p> <p>QİX-in risk amillərinə dair mütəmadi araşdırma aparmaq</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası</p> <p>Səhiyyə Nazirliyi</p> <p>Səhiyyə Nazirliyi</p>	<p>2016-2017</p> <p>mütəmadi</p> <p>mütəmadi</p>	<p>QİX üzrə tədqiqatlar üçün uzunmüddətli plan hazırlanacaq;</p> <p>QİX ilə bağlı yerli tədqiqatlara dair hesabatlar hazırlanacaq;</p> <p>hər üç ildən bir QİX-in risk amillərinə dair araşdırma aparılacaq;</p> <p>tədqiqatların nəticələri QİX- ə qarşı mübarizənin strateji planlaşdırılmasının əsasını təşkil edəcək</p>	<p>elmi süb nəticələr edilmiş s planlaşd</p>

9.5. Monitorinq və qiymətləndirmə sisteminin yaradılması

<p>in qarşısının ə onlara nəzarət giyanın həyata nin monitorinqi və diril məsi</p>	<p>Strategiyanın həyata keçirilməsinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi mexanizmini işləyib hazırlamaq;</p>	<p>Səhiyyə Nazirliyi</p>	<p>2016</p>	<p>Strategiyanın həyata keçirilməsinin monitorinqinə və qiymətləndirilməsinə</p>	<p>Strategiy keçirilmə monitori qiymətlə</p>
--	--	--------------------------	-------------	--	--

[\[1\]](#) 16 avqust 2016-cı il tarixli 1023 nömrəli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (**“Respublika” qəzeti, 17 avqust 2016-cı il, № 178, Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016-cı il, № 8, maddə 1384**) ilə 9-cu hissənin 9.1.1-ci, 9.2.1-ci (bütün hallarda) və 9.5.2-ci yarımbəndlərindən **“və Sənaye”** sözləri çıxarılmışdır.

[\[2\]](#) 7 avqust 2017-ci il tarixli 1574 nömrəli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı (**“Xalq” qəzeti, 8 avqust 2017-ci il, № 170, Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2017-ci il, № 8, maddə 1521**) ilə “Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2015 - 2020-ci illər üçün Strategiya”nın “9. Strategiyanın icrası üzrə əsas fəaliyyət istiqamətləri” hissəsinin 9.2.2-ci yarımbəndinin “İcraçılar” sütununa **“Rabitə”** sözündən əvvəl **“Nəqliyyat,”** sözü əlavə edilmişdir.